

Een islamitische bijdrage aan een gezond milieubeleid

De islam wordt beschouwd als een alomvattende levenswijze, waarvan de leerstellingen direct of indirect iedere mogelijke menselijke relatie omvatten, inclusief die met het milieu. Deze leerstellingen zijn voornamelijk aanwezig in de belangrijkste islamitische geschriften, namelijk de Koran en de Soennah.

De Koran beschouwt zichzelf als een Boek, dat leiding bevat^[1]. Verder wordt gesteld, dat de Koran de basis omvat voor alle soorten van kennis en ethiek^[2]. In aanvulling geeft dit Boek aan, dat de islam als religie werd vervolmaakt door God^[3]. De islam is dus een alomvattende levenswijze, die alle aspecten van het leven omvat. Het is dus niet verwonderlijk, dat in de islamitische literatuur ook de basis is gelegd voor milieuaspecten, zoals we verder in dit artikel zullen zien.

VERTEGENWOORDIGERSCHAP (GILAFAH)

In de islamitische zienswijze wordt de mens beschouwd als een vertegenwoordiger van God op aarde^[4] en heeft hij dus het beheer over deze planeet, die voor zijn gebruik is geschapen^[5]. Het leven op aarde brengt vele verantwoordelijkheden met zich mee. Het is een test in toerekenbaarheid^[6] en kan worden gevolgd door beloning of straf^[7]. Van de mens wordt dus niet verwacht dat hij verderf, in welke vorm dan ook, op aarde teweegbrengt; ook niet in het milieu.

Bij het plaatsen van de mens op aarde leerde God aan Adam, de eerste profeet aan de mensheid,

de namen van alle dingen^[8]. Dit geeft aan, dat er een zeer belangrijk verband bestaat tussen juiste kennis en juist gedrag. Kennis is inderdaad het belangrijkste middel om de mens verantwoordelijk te kunnen stellen voor zijn daden. En in ons geval dient de mens zich dus zodanig te gedragen dat hij de balans, die binnen de natuur bestaat, in stand helpt houden.

Het Koranvers 13:2 geeft aan, dat aan de kosmische balans eens een eind zal komen^[9]. Er zijn ook nog andere verzen, die duiden op het tijdelijke karakter van de elementen, die aan de mens ter beschikking zijn gesteld. De reden om te wijzen op deze tijdelijkheid, is om de mens te herinneren aan het Hiernamaals. Hiermee wordt beoogd de mens ertoe te bewegen zich constructief te gedragen.

Helaas zien we dat de moderne wereld afkeurenswaardige zaken, zoals de tabaksindustrie, aanmoedigt. Roken vervuult de lucht, vernietigt de gezondheid en zorgt ervoor, dat veel geld verkeerd wordt besteed, niet alleen aan het kopen van dit verderfelijke spul, maar ook aan het behandelen van de ziekten, die voortvloeien uit roken^[10].

ZORGEN VOOR HET MILIEU ALS EEN DAAD VAN GELOOF

De belangrijkste taak van de mens op aarde is om God te aanbidden^[11]. Dit houdt niet alleen in het bidden, vasten, betalen van armenbelasting en het volbrengen van de bedevaart, maar het omvat alle taken, die de mens vervult in overeenstemming met de islamitische visie, zolang het gebeurt voor

de zaak van God. De mens zal voor al deze zaken beloning ontvangen in deze wereld en in het Hiernamaals.

In zijn gedrag dient de mens steeds een middenweg te vinden tussen twee extremen. In dit geval zijn deze extremen totale onverschilligheid ten opzichte van het milieu enerzijds, en anderzijds ieder aspect ervan volledig in stand willen houden. De islamitische middenweg betekent niet dat iedere component van de natuur gespaard moet worden, maar het houdt in dat er plaats is voor verantwoord gebruik van de natuur, zoals verantwoorde houtkap, dat gepaard moet gaan met herbeplanting van bos.

DE INVLOED VAN GELOOF OP DE NATUUR

De Koran toont, dat er een verband bestaat tussen het gedrag van de mens en de staat waarin de natuur verkeert. Goed gedrag brengt positieve resultaten teweeg: *"Indien de bewoners van de steden geloofd en gevreesd zouden hebben, zouden Wij over hen zegeningen geopend hebben uit de hemel en de aarde."* (Koran 7:96; zie ook 11:52)

Het tegendeel is ook waar. Ongeloof en afdwalen van het rechte pad, dat God de mens heeft aangeduid, zal een negatief effect hebben op het milieu: *"Acht u zich er dan tegen beveiligd, dat Hij u in een stuk van de bodem doet verzinken of dat Hij tegen u een stormwind zendt? Dan zult u geen zaakbezorger voor u vinden. Of acht u zich er veilig tegen, dat Hij u daar andermaal doet terugkeren en dan tegen u een vlag van de wind zendt en u doet verdrinken voor het ongeloof, dat u*

bedreef? (Koran 17:68-69; zie ook 13:13 en 16:112)

Het eindresultaat van ongelof of immorele handelingen, wanneer die steeds meer overheersen, kan dus zijn een volledige vernietiging van de natuur. Denk hierbij aan de vloed ten tijde van Noach, die alles binnen zijn gemeenschap vernietigde, behalve de ark en zijn passagiers^[12]. Zo werden ook vele andere volkeren vernietigd als gevolg van hun slecht gedrag^[13].

In het algemeen kan worden gesteld, dat er een direct verband is tussen slecht gedrag en onheil: "En u treft geen slag, of het is vanwege wat uw handen hebben verdiend." (Koran 42:30). Ook stelt de Koran, dat het begaan van zonden verval teweegbrengt^[14]. En het vers 14:7 geeft aan, dat een goed moreel gedrag een beter fysiek milieu tot resultaat kan hebben: "En toen uw Heer zich deed horen: indien u dankbaar bent, zal Ik u zeker meer geven."

BESCHERMING VAN HET MILIEU, ISLAMITISCH GEZIEN

1. De mens

De islam geeft in de meest sterke bewoordingen aan, dat het menselijk leven heilig is: "Wij hebben de kinderen van Israël voorgeschreven dat wie een ziel doodt, anders dan wegens doodslag of wegens het doen van kwaad in het land, is alsof hij alle mensen tezamen heeft gedood, en dat wie het in leven houdt, is alsof hij alle mensen tezamen heeft gered." (Koran 5:32)

De regelingen van de *Shari'ah* beogen de instandhouding van het menselijk leven, zelfs van moordenaars. Het is bekend, dat doodstraf de straf is voor moord. En toch beveelt de Koran de familie van de vermoorde persoon aan, dat wordt afgezien van het recht om de moordenaar te laten

executeren^[15]. Overigens is ook zelfmoord verboden^[16].

Oorlogen en etnische conflicten zijn helaas nog steeds een belangrijke oorzaak van het doden van mensen en vernietiging van het milieu. De islamitische visie is, in tegenstelling tot de heersende mening, dat vrede de norm is en oorlog een uitzondering. De Koran geeft zelfs aan, dat niemand de wens mag hebben om de vijand op het slagveld te ontmoeten^[17]. Dit geeft aan, dat een vredige oplossing de voorkeur heeft in ieder geschil.

In feite zien we in de eerste dertien jaren van de islamitische geschiedenis in Mekka slechts passieve weerstand van de moslims tegenover hun vijanden. En indien de moslims toch nog ten strijde moeten trekken, dienen zij de islamitische richtlijnen aangaande oorlog in acht te nemen: "Bestrijdt op de weg van God degenen, die u bestrijden, maar overschrijdt de grens niet; God bemint degenen niet, die de maat overschrijden." (Koran 2:190)^[18]

Gezien de heiligheid van het leven zijn alle soorten van massavernietigingswapens en mijnen, islamitisch bekeken, onacceptabel. Ook het gebruik van atoombommen in de Tweede Wereldoorlog door Amerika tegenover Japan was dus een zeer verfoeilijke zaak. Alle chemische, biologische en nucleaire wapens dienen wereldwijd verboden te worden, zonder uitzondering. Het is niet voldoende om nucleaire non-proliferatieverdragen te hebben, die bepaalde landen uitsluiten, slechts omdat zij deze verdragen niet hebben ondertekend!

Moslims staan vaak bloot aan vele vormen van geweld, variërende van discriminatie op de werkvloer tot etnische zuiveringen. Denk hierbij maar aan de Serviërs, die in Bosnië en Kosovo één van de meest gruwelijke daden uit de geschiedenis van de mensheid begingen door vele moslims uit te roeien. En zelfs in zulke

gevallen dienen de moslims zich niet op dezelfde manier als hun vijanden te gedragen^[19], maar dienen zij de heiligheid van het menselijk leven in acht te nemen.

De islamitische visie staat geen discriminatie toe op basis van biologische verschillen. Deze verschillen dienen te worden gezien als tekenen van God^[20], en de verschillende kleuren van mensen dienen te worden gerelateerd aan de verschillen bij dieren, planten en andere objecten: "Heeft u niet gezien, dat God uit de hemel water heeft doen nederdalen, waarmee Wij vruchten van verschillende kleuren hebben voortgebracht? En onder de bergen zijn er witgestreepte en rode, van verschillende kleuren, en dofwarte. En evenzo zijn er onder de mensen, beesten en kuddedieren van verschillende kleuren. Van Zijn dienaren vrezten slechts degenen met kennis God. God is Geweldig en Vergewend." (Koran 35:27-28)

Er is dus slechts één menselijk ras met verschillende kleuren, zoals ook wit licht, dat door een prisma wordt gehaald, in verschillende kleuren uiteengaat. De fantastisch mooie verschillen in kleuren en vormen, die we bijv. bij bloemen bemerken, brengen ons er niet toe sommige uit te roeien en andere te beschermen. Al deze kleurige bloemen zijn een gift van God aan de mensheid. Zo dienen ook de verschillen tussen de mensen te worden beschouwd.

Tolerantie ten opzichte van andere godsdiensten wordt steeds opnieuw benadrukt in de Koran, zoals in 2:136 (zie kader op de volgende bladzijde).^[21]

Het enige onderscheid dat de islam maakt tussen mensen, is

Redactie: Riaz Ahmadali, Reza Ghafoerkhan, drs. Sharda Ahmadali-Doekhie, Irshaad Djoemai

Contact / abonnementen / reacties:

Telefoon: (597)422876 / 0881-1010 - Fax: (597)550244

E-mail: ivisep@hotmail.com

Website: <http://moeslim.8m.net>

Overname uit *De Dageraad* is toegestaan, mits de bron wordt vermeld.

De Dageraad is een uitgave van het Instituut voor Islamitische Studies en Publicaties (I.V.I.S.E.P.) en is een voortzetting van *Hakikatoel Islam (1934-1960)* en *Al Haq (1971-1980)*.

OP ONZE SITE:

Aardedag 2002 - boodschap I.V.I.S.E.P.

http://www.geocities.com/ivisep/tijdschriften/nb_2002_02.htm#aardedag

Aardedag 2000 - Interreligieuze Gezondh. Commissie

http://www.geocities.com/ivisep/milieu/m_aardedag.htm

Het Paasfeest / Bijbel en Koran over de dood van Jezus

http://www.geocities.com/ivisep/tijdschriften/nb_mrt2001.htm#pasen

De Dageraad, pag. 2

gebaseerd op morele waarden^[22].

De islam bevat verschillende middelen om iemands eigen leven te beschermen. Zo is er een alomvattend principe in de Koran, dat alle kwaad verbiedt: "...En stort u niet met eigen handen in de ondergang. En doe goed; God bemint waarlijk de goeddoeners." (Koran 2:195). Dit vers geeft de verantwoordelijkheid van het individu ten opzichte van zichzelf aan en het omvat zaken als alcohol- en drugsgebruik, roken, en voorts ieder ander doen of nalaten, waardoor de gezondheid van de mens zou kunnen worden geschaad. Hierbij kan ook worden gedacht aan het gemeenschappelijk gebruik van naalden door

pas na lange tijd komt opdagen.

Verder kan worden vermeld, dat zelfs het kleinste dier niet zonder geldige reden mag worden gedood^[24]. Ook verbiedt de islam het gebruik van dieren als schietschijf^[25], zoals in de sport wel eens gebeurt. En dieren mogen ook niet tegen elkaar worden opgezet^[26], wat vaak wordt gedaan in de goksfeer; denk bijvoorbeeld aan stierengevechten. Ook geestelijk kwaad toebrengen aan een dier, zoals het beledigen of vervloeken, is niet toegestaan^[27].

Wanneer een dier een bron kan zijn voor gevaar of schade, is het toegestaan die te doden, zelfs in de Heilige Moskee te Mekka^[28]. Hierbij

De islam moedigt de mensen aan om te planten. Ook dit valt onder de definitie van aanbidding en brengt beloning teweeg, indien het wordt gedaan met de intentie om God te behagen^[32]. Zelfs indien iemand zich realiseert dat de Laatste Dag is aangebroken en zich haast om iets te planten, ontvangt hij een beloning voor die daad^[33]. Om deze reden dient landbouwgrond niet voor lange tijd ongebruikt te worden gelaten.

4. Land

Vele overleveringen van de Profeet Mohammed geven aan, dat het land dient te worden beschermd tegen vervuiling. Eén overlevering vermeldt, dat God van goedheid, reinheid en edelmoedigheid houdt, en deze overlevering eindigt met een verzoek van de Profeet aan de moslims om hun erven schoon te houden^[34].

De islam heeft een band geschapen tussen geloof en reinheid. Abu Hurairah vertelde dat hij van de Profeet heeft gehoord: "Behoed u voor de twee daden die vervloeking teweegbrengen: uw behoeften doen op de weg die mensen afleggen of in de schaduw (waar zij uitrusten)^[35]. Andere overleveringen vermelden dat men zijn behoeften ook niet moet doen in water (meren, rivieren, enz.)^[36]. In de wereld van vandaag betekent dit, dat elke vorm van verontreiniging dient te worden vermeden, ook indirecte verontreiniging, zoals via rioleringen of via chemische stoffen (pesticide, insecticide, enz.), die in het grondwater kunnen terechtkomen en zodoende de menselijke gezondheid kunnen aantasten. Ook de (islamitische) overheden hebben een belangrijke taak om het milieu te helpen beschermen^[37].

5. Water

Water is een gift van God, zoals de Koran vermeldt in 21:30: "Wij maakten elk levend ding van water." In het woestijngebied waar de Profeet Mohammed leefde, was water synoniem aan leven. De Koran herinnert de gelovigen eraan dat zij de beheerders zijn van God's creatie op aarde, en dat zij deze schepping niet als vanzelfsprekend moeten beschouwen^[38]. Verder zijn er vele verzen in de Koran, die aangeven dat regen afkomstig is van de Goddelijke Genade^[39]. Het is dan ook geen wonder dat de overleveringen van de Profeet

"Zeg: Wij geloven in God en wat tot ons is neergezonden en tot Abraham, Ismaël, Izak, Jakob en de stamvaders, en aan wat gebracht werd tot Mozes en Jezus, en aan wat gebracht werd tot de Profeten vanwege hun Heer. Wij maken geen onderscheid tussen hen, en aan Hem onderwerpen wij ons."

De Heilige Koran, hoofdstuk 2, vers 136

drugsgebruikers, waardoor o.a. de AIDS-epidemie steeds groter in omvang wordt. Tegen deze achtergronden kan worden gesteld dat de islamitische levenswijze vele methoden bevat, die de mensheid kunnen redden.

2. Dieren

De islam gebiedt een juiste houding tegenover dieren. Dieren moeten goed worden behandeld en mogen alleen met gegronde reden worden gedood, zoals voor voedsel, of indien bepaalde dieren het leven en/of de gezondheid in gevaar zouden kunnen brengen. Om een dier te slachten dient een zo scherp mogelijk voorwerp gebruikt te worden, waardoor het zo min mogelijk pijn lijdt^[23].

Ook bij het jagen dienen de nodige regels in acht te worden genomen. Jagen is slechts toegestaan om voedsel te verkrijgen, en omdat we ook voor natuurbehoud dienen zorg te dragen, moeten we tevens de reglementen van de overheid aangaande de jachtseizoenen opvolgen. Uiteraard zijn jachtgereedschappen, die onnodig pijn veroorzaken, verboden. Hierbij kan gedacht worden aan vallen, die een been van het dier klemzetten; dit kan onnodig en lang pijn veroorzaken, zeker als de jager

moet uitgelegd worden, dat iedere vorm van doden in deze Heilige Moskee in beginsel verboden is; zelfs het omhakken van bomen^[29]. De Heilige Moskee te Mekka kan dus terecht worden beschouwd als het eerste natuurreservaat, dat de wereld heeft gekend.

3. Planten

De islam verbiedt het ongecontroleerd omhakken van bomen en planten. De mensen worden juist aangemoedigd het plantenrijk te beschermen en te vermeerderen. We zien ieder jaar opnieuw, hoe vele bomen worden omgehakt ter ere van het kerstfeest. We kunnen er zeker van zijn, dat Jezus Christus zulk gedrag van de mensen ter ere van hem nimmer zal goedkeuren^[30]. Hierbij is de volgende overlevering van de Profeet Mohammed van belang: "Degene die een lotusboom (zonder gegronde reden) omhakt, zal door God naar de hel worden gezonden."^[31] We kunnen ons dan indenken, wat de islamitische visie is aangaande het vernietigen van miljoenen bomen door directe handelingen van de mens (bijv. ontbossing), of door indirecte handelingen (bijv. zure regen als gevolg van milieuvervuiling).

Mohammed vele richtlijnen bevatten, die ten doel hebben water te beschermen tegen vervuiling en het niet te verspillen^[40].

6. Lucht

Het beschermen van de lucht tegen vervuiling kan worden afgeleid uit vele overleveringen van de Profeet Mohammed. We hebben reeds de overleveringen behandeld, die vermelden dat men niet op openbare plaatsen zijn behoeften mag doen; indien men dit verbod naast zich neerlegt, brengt dit op zulke plekken een ondraaglijke stank teweeg. Andere overleveringen stellen dat mensen, die uien of knoflook hebben gegeten, niet in de buurt van een moskee dienen te komen^[41]. Ook aan dit verbod ligt het vermijden van onwelriekende geuren ten grondslag.

In overeenstemming met het bovenstaande kan worden gesteld dat alles, wat onwelkome geurtjes zou kunnen veroorzaken, zoveel mogelijk vermeden moet worden, zoals roken en alcoholgebruik, maar ook uitlaatgassen dienen zoveel mogelijk te worden vermeden door een verantwoord autogebruik. Volgens de islamgeleerde Dr. Yusuf Al-Qaradawi dient roken te worden vermeden, aangezien dit de gezondheid van omstanders in negatieve zin zou kunnen beïnvloeden. Hij geeft aan dat uien en knoflook volgens de islamitische leer toegestaan zijn, maar dat

nochtans mensen, die dit hebben genuttigd, de moskee dienen te vermijden. In het geval van roken zijn er zelfs schadelijke gevolgen voor de gezondheid^[42], hetgeen een extra dimensie aan het rookverbod toevoegt^[43].

7. Geluidsoverlast

De islam leert, dat de mens niet blootgesteld moet worden aan overmatig lawaai. Zo vermeldt de Koran in 31:19: *“En laat uw stem dalen; de afschuwelijkste stem is waarlijk het balken van de ezels.”*

De islamitische *Shari'ah* staat geen luide stemmen toe in moskeeën, zelfs geen overmatig luide recitatie van de Koran. Een ieder dient het recht te hebben zijn/haar gebeden in de moskee te vervullen, zonder door anderen te worden gestoord. In overeenstemming hiermee dienen alle vormen van geluidsoverlast te worden vermeden. Het is overigens reeds bewezen, dat het langdurig blootstaan aan overmatig lawaai gehoorbeschadigingen kan teweegbrengen.

CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Dit artikel is een bescheiden poging om aan te tonen, dat de islamitische visie op de wereld alomvattend is en zeker een oplossing kan bieden voor de nieuwe uitdagingen, waarmee de mensheid geconfronteerd wordt. Verder wordt de islamitische visie beschouwd als de middenweg tussen uiterste posities, ook als het

gaat om het milieu.

Gezien de effecten van vervuiling, overexploitatie, ontbossing, woestijnvorming en waterschaarste in sommige delen van de wereld en wateroverlast en zware stormen in andere gebieden, zou het wellicht goed zijn als de gehele wereldgemeenschap - moslims, christenen, joden, hindoes, boeddhisten en alle anderen - wijsheid zou putten uit de islamitische religieuze bronnen, om zodoende op een verantwoorde wijze met het milieu om te kunnen gaan.

Het is te hopen, dat het milieuaspect een plaats toegewezen krijgt in de religieuze literatuur. We kunnen ons niet veroorloven om onverschillig te blijven of om te denken, dat milieuzaken vreemd zijn aan de islamitische leer. Het beschouwen van milieuzaken als een onderdeel van de religie zal ongetwijfeld een verantwoord milieubeleid opleveren, als tegenhanger van het westerse model, dat ervoor heeft gezorgd dat het milieu op vele plaatsen ter wereld in zeer deplorabele staat verkeert.

Uit een artikel van Prof. Mustafa Abu-Sway, vakgroep filosofie van de Al-Quds Universiteit, Jeruzalem, gepubliceerd op Islam Online.

Een samenvatting van dit artikel werd door het IVISEP gepubliceerd in het Surinaams ochtendblad 'De Ware Tijd' van zat. 19 april 2003.

EINDNOTEN (K. = Koran)

[1] K. 2:2; [2] K. 6:38; [3] K. 5:3; [4] K. 2:30; [5] K. 45:13; [6] K. 6:165; [7] K. 10:14; [8] K. 2:31; [9] K. 13:2; [10] Dr. Yusuf Al-Qaradawi, *al-Sunnah Masdaran lil-Ma'rifati wal-Hadarah* (Cairo: 1977, Dar al-Shuruq); [11] K. 51:56; [12] K. 11:44; [13] K. 10:13, 11:25-68, 11:77-99; [14] K. 30:41; [15] K. 17:33; [16] K. 4:29; [17] K. 2:216; [18] “Dood geen vrouw, kind of oude man, hak geen vruchtdragende bomen om, vernietig geen land dat in gebruik is, dood geen geit of kameel, behalve voor voedsel, laat palmbomen niet onderlopen (met water) en verbrand ze niet.” (Malik Ibn Anas, *al-Muwatta'*, hoofdstuk over *djihaad* # 918). [19] K. 5:8; [20] K. 30:22; [21] Zie ook K. 60:8 en 2:62; [22] K. 49:13; [23] “En wees uitmuntend in het slachten; scherp uw mes zodanig, dat het te slachten dier het minst te lijden krijgt.” (Muslim) [24] `Abdullah Ibn `Amr vertelde dat de Profeet zei: “Geen enkel mens doodt onterecht een mus of (iets) groters, zonder dat God hem daarover zal ondervragen op de Dag des Oordeels.” ... “Zijn recht is dat u het slacht en opeet, en niet dat u het

onthoofd en weggooit!” (Al-Nasa'i, 7/207 en Al-Hakim. [25] Bugari en Muslim; Al-Lu'lu' wal-Marjan, # 1279; [26] Abu Dawud, # 2556; [27] Muslim, # 2595; [28] “Vijf schepselen, alle schadelijk, mogen in de *Haram* (Heilige Moskee te Mekka) gedood worden, namelijk de kraai, de havik, de schorpioen, de muis en de hond, die bijt zonder dat die wordt lastiggevallen.” (Bugari en Muslim); [29] K. 5:95; [30] Aangaande het milieu vermeldt Alden Hinkely, dat het christendom de slechtste reputatie heeft. (Alden D. Hinkley, *Applied Ecology*, Macmillan: New York, 1976); [31] Tirmidhi, # 5239; [32] Djibir vermeldde dat de Profeet zei: “Een moslim, die een spruit plant, wordt op de Dag des Oordeels beschouwd als armenbelasting te hebben betaald, indien iemand zelfs maar het minste voordeel eruit haalt. (Muslim); [33] “Indien de Dag des Oordeels komt, en iemand heeft een palm of een scheut in zijn hand, dient hij die te planten.” [34] Tirmidhi, # 2799; [35] Muslim, Ahmad en Abu Dawud; [36] Abu Dawud, Ibn Madjah, Al-Hakim en Al-

Bayhaqi; [37] Al-Darimi, # 560; [38] K. 56:68-70; [39] K. 16:65, 30:24, 50:9; [40] De Profeet zei: “Niemand dient te baden in stilstaand water, als hij in de staat van *djunub* verkeert (de staat na de geslachtsgemeenschap)”. (Muslim). Onder de overleveringen die rechtstreeks verband houden met verantwoord gebruik van water, is de volgende: De Profeet verrichtte zijn kleine wassing (*wudu*) driemaal en zei: “Degene die het meer dan driemaal doet, doet onrecht en verkeerd.” (Abu Dawud, Al-Nasa'i en Ibn Madjah). De Profeet van God verrichtte de kleine wassing met één *mudd* (ongeveer een handvol water). (Tirmidhi); [41] De Profeet zei: “degene die van deze plant (knoflook) eet, dient niet in de buurt van de moskee te komen.” (Bugari en Muslim, Al-Lu'lu' wal-Marjan, # 331-333). De periode, gedurende welke men weg moet blijven van de moskee, is beperkt tot de duur van de geur. (Ahmad, Abu Dawud en Ibn Hibban); [42] K. 2:195; [43] Al-Qaradawi, op. cit., blz. 286

De volledige eindnoten staan op onze website onder <http://www.geocities.com/ivisep/tijdschriften/nb200304.htm#noten>